

Cs. Varga István

Mitől imádság a Himnusz?

Nemzeti imádságunk a magyarság függetlenségének és szabadságvágyának kifejezője: a teljesség ígérete. A szakrális textust az utókor megszentelte, a befogadói attitűd miatt is jogosan nevezzük nemzeti imádságnak. Kölcsey művei közül az egyetlen, amely tematikusan is ilyen mélységekig szakrális. Külső és belső keletkezéstörténetét tekintve hiánytalanul a nemzeti imádság jelleg talán nem vezethető vissza Kölcseyre, a művet létrehozó motivációkra sem, mert a költő a

Himnusz

megírásának időszakában - vagy inkább csak azt követően - talál rá a személyes Istenre.

Végső soron a Himnusz is a kegyelem műve a "*Valaki ír a kezekkel*" értelemben (NagyGáspár)

. Kutatók bizonyítják:

Himnuszunkban

a

művészi lélek ihletését a vallásos lélek ihletése erősíti (...), "az Ige imádsággá változik és az imádság Igét hirdeti" (Hegedűs Lóránt).

Kompozíciója kristálytiszt: az áldáskérő nyitányt két hálaadó strófa, majd pedig négy versszakos bűnbánati vallomás követi. Végül az irgalom megnyerésének reményével a zárlatban visszatér a nyitány segélykérése: népének a költő áldás helyett, a bűnbevallás és a bűnhődés számbavételét követően, szánalmat, megbocsátó irgalmat kér.

Első, énekelt strófájának minden sora bibliai igehely: költői parafrázis. "*Jó kedvvel, bőséggel...*"

Az áldáskérésre Ézsaiás könyvének 25. fejezetében maga az isteni Ige biztat bennünket:

"Ez esztendőket megáldjad, ez esztendőket megáldjad, kegyelmedből Úr Isten! Bő zsírral ékesítsed, bő zsírral ékesítsed, te szent Jehova Isten..."

A szárnyaló szépségű bibliai igehely imádságos visszhangja a felütésnek minősíthető nyitány:

"Isten, áldd meg a Magyart..."

A. Molnár Ferenc bizonyítja: a "*Jó kedvvel, bőséggel*" kulcsszavai mást, többet jelentettek a régi magyarságban, mint a mai köztudatban.

A magyar nyelv értelmező szótára

szerint a

jókedv

"örömteli, megelégedett kedélyállapot, vidám hangulat". A

"jókedvvel, bőséggel"

és a

"Hozz rá víg esztendőt"

elsőrendűen nem a mai értelemben vett "jókedvet", "bőséget" és "víg esztendőt" jelenti.

Régtől adatolhatóan a *jókedv, jó kedv* olyan sajátos jelentést is tartalmaz, amely az egyházi nyelvben máig fellelhető, melyet nyelvtörténeti szótáraink is számon tartanak:

"kegyelem, kegy, szeretetteljes jóindulat"

. A

"gratiam Dei"

,

"benevolentiam Dei"

"Istennek jókedvét"

"

,

"Istennek jóakarátát"

jelenti.

A *"bőséggel"* a Himnuszban nemcsak "anyagi jólétet, gazdagságot", hanem szellemi-lelki értelemben a *"bőségesen"* jelentést is tartalmazza. Kölcsey arra kéri Istent, hogy a magyarságot kegyesen, kegyelmesen és bőségesen áldja meg. Nem zárható ki a

jó kedv

"öröm,

megelégedettség"

jelentése sem, de a remekmű mondanivalója, stílusa, szerkezete, a nyitó és záró versszaka is a fohász-jelleget bizonyítja.

"Nyújts feléje védő kart, / Ha küzd ellenséggel." Kulcsfogalom az isteni áldás, bőség és az ellen ségtől védettség

. A "

védő kar

" motívum az Ószövetségben gyakori, átvitt értelemben az erő, hatalom kifejezésére szolgál.

Például

"kinyújtott karral",

annyt tesz, mint

"nagy erővel, hatalommal".

Az "

Isten karja

" kifejezés az Úr hatalmára utal. Isten egy-egy személyért ritkán mutatja meg karjának erejét, de gyakran megteszi ezt az egész népért. Szent István örökségét, a

Szent Jobbot

éppúgy asszociálhatjuk a "

védő kar

" jelentésköréhez, mint Szent László csatabárdot forgató, az országot az ellenségtől megvédő, a magyar szüzet a lányrabló kuntól megmentő erős karját, avagy Hunyadi törökverő karját.

"Bal sors akit régen tép..." A *"balsors"* a keret-versszakokban hangzik fel, a vers egészében nyer teljes körű értelmet. A *jó sors* Isten áldása, a *balsors* az Istentől való eltávolodás, az áldás hiányának a következménye. A jólétet elveszített, ellenségtől, a végső széthullás veszélyétől szorongatott magyarság költője imádságos lélekkel kapaszkodik a vigasztaló Igébe:

"Ó te szegény, szélvészről hányt, vigasztalás nélkül való..."

Kölcsey - mint hajdanvolt erdélyi prédikátorok tették - az Ószövetség népének sorsával rokonítja a magyarságét, amely a pusztulás népéből az újjászületés népévé szeretne lenni.

"Hozz rá víg esztendőt..." Ézsaiás csodálatos kegyelmi ígéretet hirdet, amelyet az Úr Jézus is idéz fellépésekor a názáreti zsinagógában: *"Hirdetem az Úrnak*

kedves esztendejét."

Ez a

kegyelmi esztendő a búcsúnyerés éve, amikor a nép Isten örökkévaló életerejével töltkezik, megújul az elcsigázott test, Isten Igéjét, erejét befogadja a győzedelmes szív. Az "Úr kegyelmének esztendeje" minden ötvenedik esztendő, az úgynevezett kürtölés (jubel/jobel - iubilate) éve, amikor el kellett engedni az adósságot, fel kellett szabadítani a zsidó rabszolgákat. Ez "az Úr jó kedvének esztendeje" bibliai szókép, amint a Himnusz

"Hozz rá víg esztendőt..."

" kifejezése is hosszabb időszakra, az egész jövőre vonatkozik.

"Megbűnhődte már e nép / A múltat s jövőndőt!" Hankiss Elemér állapítja meg: *"Nincs még egy ország, amelynek himnusza büntudattal küszködnék, amely olyan komor, s már-már reménytelen hangot ütne meg, mint a miénk."*

Itt nem annyira konkrétan a múltról, jelenről és a jövőről van szó, mert a "

múltat s jövőndőt

" inkább költői nyomatékosításra szolgál, semmint időbeli tagolásra. A szószerkezet túlmutat az adott kontextusban azon, amit alkotóelemei külön-külön jelölnek. (A "

jóban s rosszban

" együtt lévők a barátság mélységét, erősségét jelzi, aki pedig "

tud jót s rosszat

", az mindent tud stb.) Itt azt érzékelteti a szószerkezet, hogy a magyarság Isten színe előtt állva áldást, jó sorsot, "

jókedvet és bőséget

"kér. A Himnusznak nem pesszimista, hanem éppen optimista a kicsengése, mert lírai hőse úgy áll Isten színe elé, hogy tudja: a büntetést, amit bűneink miatt megérdemeltünk, megszenvedtük, kiálltuk, levezekeltük: megbűnhődtük.

Voltak és akadnak ma is, akik ezt a megállapítást "teológiai" szempontból helytelennek tartották, tévesnek állítják, pedig helyes értelmezése nélkül a Himnusz valláserkölcsei történelemmagyarázata sem lehetséges. A kérdés lényege: "Hogyan lehet a múltat megbűnhődni és egyszerre a jövőt is, amikor még a jelenben élünk - ha Isten igazságos? Hegedűs Lóránt szerint a *matematikai igazság* nem azonos a *lélektani, élettani, egzisztenciális igazsággal*."

Itt is igei ihletés alapján fogalmaz Kölcsey: Ézsaiás próféta 40. fejezetének 2. versére építi mondanivalóját. A babiloni fogság végpontját látó próféta ezt hirdeti: *"Szóljatok Jeruzsálem szívéhez, vége van nyomorúságának, hiszen kétszeresen sújtotta őt az Úr keze minden bűneiért."* Hegedűs Lóránt gyakorlati magyarázatot is fűz az értelmezéshez. Tudatosítja: vannak bűnök, amelyeket sohasem szabad elkövetni.

Isten kétszeresen sújtotta Izrael népét, hogy soha többé ne kövesse el a bálványimádás, paráznaság, istentelenség végzetes bűneit, mert ha újra elköveti, akkor olyan büntetés vár rá, amelyet már nem fog kibírni, nem lesz képes túlélni.

Isten kegyelmét és igazságos büntetését bizonyítja Jeremiás próféta: *"Jaj a pásztoroknak, akik elvesztik és szétszélesztik legelőm juhait."*

Az Úr ítélete:

"Szétszélesztettétek nyájamat, szétkergettétek, s nem törődtek vele. Nos, nekem majd lesz gondom rátok, mégpedig gonosz tetteitek szerint..."

(Jeremiás 23.)

A Himnusz költője a bűntudat motívumával együtt a büntetés idejének elmúltát vallja, ennek imádságos lelkületű kívánalmát is érzékelteti.